

SEC IV.	Chemické reakcie, chemické rovnice
SEC IV. 1	Chemické reakcie a rovnice.

Cieľové požiadavky

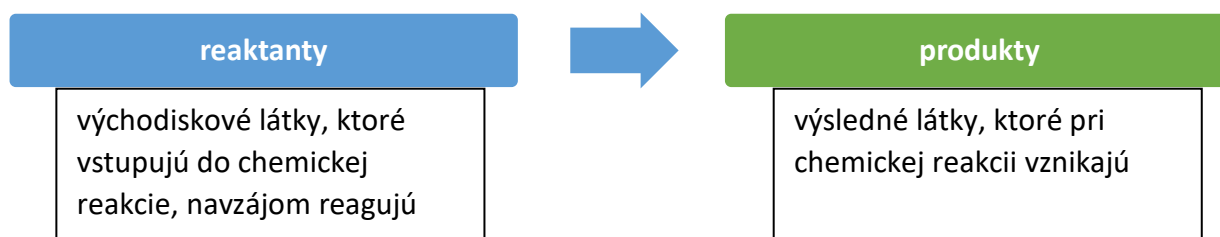
Obsahový štandard: Chemická reakcia. Reaktanty, produkty. Schéma chemickej reakcie. Chemická rovnica. Zápis chemickej reakcie (stechiometrický, stavový, úplný iónový, skrátený iónový). Zákon zachovania hmotnosti v chemických reakciách. Stechiometrický koeficient. Syntéza, analýza.

Výkonový štandard:

- Vymenovať príklady chemických a fyzikálnych dejov.
- Rozlíšiť schému a rovnicu chemickej reakcie.
- Napísať rovnicu reakcie na základe slovného opisu chemickej reakcie.
- Vysvetliť kvalitatívno-kvantitatívny význam chemickej rovnice.
- Vysvetliť význam stochiometrických koeficientov v chemickej rovnici.
- Vypočítať stochiometrické koeficienty v chemických reakciách.
- Napísať jednoduché schémy chemických reakcií typu: $A + B \rightarrow AB$, $AB \rightarrow A + B$, $A + B \rightarrow C + D$.
- Vymenovať jednotlivé kritériá klasifikácie anorganických chemických reakcií, podľa skupenstva reagujúcich a vznikajúcich látok (homogénne a heterogénne); podľa mechanizmu priebehu (protolytické, redoxné, komplexotvorné, zrážacie), podľa vonkajšej zmeny (syntéza, analýza, substitúcia, konverzia).
- Vypočítať hmotnosť reaktantu (prípadne koncentráciu, látkové množstvo, objem plynu) alebo produktu na základe zápisu chemickej rovnice, ak je daná hmotnosť (prípadne koncentrácia, látkové množstvo, objem plynu) produktu alebo reaktantu.

Chemické reakcie

- premeny, pri ktorých z látok vznikajú iné látky (z reaktantov vznikajú produkty)
- mení sa štruktúra a vlastnosti látok
- zanikajú väzby medzi reaktantami a vznikajú medzi produktami

Priama reakcia	Spätná reakcia	Vratná reakcia
smeruje k vzniku produktov	reagujú produkty a vznikajú reaktanty	súčasne s priamou prebieha aj spätná
$A + B \rightarrow AB$	$A + B \leftarrow AB$	$A + B \leftrightarrow AB$

Základné chemické zákony

Zákon zachovania hmotnosti	hmotnosť reaktantov sa rovná hmotnosti produktov
Zákon zachovania energie	energia izolovanej sústavy je v priebehu chemickej reakcie konštantná
Zákon zlučovacích pomerov	pomer prvkov alebo jeho súčastí danej zlúčeniny je vždy rovnaký, nezávisí od spôsobu prípravy zlúčeniny

Typy chemických reakcií**1.kritérium: Celková vonkajšia zmena pri reakcii**

A. Rozkladné (analýza)	B. Skladné (syntéza)	C. Substitučné (vytesňovanie)	D. Podvojná záměna (konverzia)

A. Rozkladné (analýza)- zložitejšie látky sa štiepia na jednoduchšie

B. Skladné (syntéza)- zlučovanie jednoduchších reaktantov za vzniku zložitejších produktov

C. Substitučné (vytesňovanie)- výmena atómu/skupiny atómov v molekule danej zlúčeniny za iný atóm/ skupinu atómov

D. Podvojná záměna(konverzia)- dochádza k dvom substitúciám

2.kritérium: Podľa mechanizmu priebehu reakcie

A.redoxné (oxidačno-redukčné)	B. Protolytické (acidobazické) -	C. Zrážacie (vytesňovacie)	D. Komplexotvorné (koordinačné)

A. Redoxné (oxidačno-redukčné)- dochádza k zmene oxidačných čísiel atómov/ iónov

B. Protolytické (acidobazické)- prijímanie alebo odovzdávanie protónu vodíka medzi kyselinou a zásadou

C. Zrážacie (vytesňovacie)- vznik málo rozpustného produktu (zrazeniny)

D. Komplexotvorné (koordinačné)- vznik komplexných (koordinačných) zlúčenín

3.kritérium: Podľa fáz v reakčnej sústave

A. Homogénne- reaktanty sú v jednej fáze

B. Heterogénne- reaktanty sú v rôznej fáze a reakcia vzniká na ich rozhraní

Zápis chemickej reakcie

1.Reakčná schéma- neúplný zápis, s prerušovanou šípkou, často obsahuje iba hlavné reaktanty a produkty

2.Chemická rovnica- úplný zápis, s plnou šípkou, značkami a vzorcami, ZZH, stechiometrickými koeficientami

- **stechiometrické koeficienty-** čísla vyrovnávajúce počet atómov napravo a naľavo v rovnici, ich pomery koeficientov vyjadrujú pomery počtu častíc, látkových množstiev reaktantov a produktov

Kvalitatívno-kvantitatívny význam rovnice

- Rovnica udáva pomery hmotnosti, látkových množstiev, objemov látok, ktoré reagovali alebo vznikli chemickou reakciou(reaktantov a produktov)

Pomery látkových množstiev- z 1mólu CaCO_3 vznikol 1mól CaO a 1mól CO_2

Pomery hmotností- z 100,09g CaCO_3 vzniklo 56,8g CaO a 44,01g CO_2

Objem: vznikol 1mol CO_2 ...22,41dm³ (normálne podmienky 0°C, 101,325kPa)

Spôsoby zápisu chemickej rovnice

A. stechiometrický	B. stavový	C. úplný iónový	D. skrátенý iónový

1.Stechiometrický- použitie vzorcov reaktantov a produktov

2. Stavový- symbolmi vyjadrujeme skupenské stavy látok

s	g	l	aq
solidus	gazeus	liquidus	aqua
tuhé	plyn	kvapalina	vodný roztok

3. Úplný iónový- všetkými vzorcami iónov nachádzajúcich sa v reakčnej sústave, spolu s ostatnými vzorcami

4.Skrátенý iónový zápis- vzorcami iba tých iónov, ktoré spolu reagujú (podstata reakcie)